

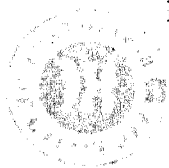
R. 1.002.428

MANIFEST D'ART NOU CATALÀ

Per una fatalitat, inexplicable a voltes, ha romàs la ciutat nostra' apartada de tota commoció artística que fos moguda per un alt esperit de renovació. Les noves correnties d'art han passat per la nostra vora sense deixar-nos tan sols la recança d'una avinentesa perduda. Hi ha hagut en nosaltres una mica d'esperit musulmà que ha fet resignar-nos i dir massa sovint com a pretext aquella frase, rebuig de periodisme rutinari: «La nostra ciutat és eminentment industrial...» És ver. La nostra ciutat té tota sa valor en la indústria, però no ha d'ésser això una fatalitat per a nosaltres, sinó que ha de devenir més prompte la nostra força. Car era en el temps de les velles repúbliques de mercaders que l'art italià floria en sa més bella manera. I els pobles asiàtics ens ofereixen avui encara un bell exemple donant sa minsa energia industrial a l'art de la draperia i de la ceràmica.

© Fundació La Mirada, 1993
Garcilaso, 72, bxs.
08201 SABADELL

Dip. Legal: B-30.502-93
ISBN: 84-604-6791-0

Una cosa tan sols explica aquesta passivitat artística nostra: la manca d'una sòlida i conscient educació en coses d'art. Ja sabem que, en dir aital cosa, les ires d'algunes persones que tenen una certa vella manera de pensar convergiran cap a nosaltres. Mes no minvarà llur gest la veritat de la nostra afirmació. Sofreix la pedagogia d'art a Sabadell una pobresa inconcebible. Hi ha encara en ella tots els tòpics vulgars d'un segle enrera i la influència de totes les acadèmies del món. I és en tal grau aquesta rutina deplorable que, quan un esperit selecte té la intuïció de l'art veritable o posseeix una tècnica tan meravellosa que mitjançant una fina educació pot incorporar-se als corrents d'art nou, la pedagogia artística nostra l'insensibilitza talment que li occeix tota l'espiritualitat i en fa un pintor de quadres per a menjadors de bona família.

Es fa necessària, per tant, una campanya fortament renovadora. Es fa necessari trasbalsar l'ambient artístic de la nostra ciutat per veure si és

que en ell hi ha encara alguna cosa viva o si aquella fatalitat de què abans parlàvem no és més que un símptoma de mort. És necessari dir a la nostra gent el que és art segons els més diversos criteris, segons les més apartades tendències, però essencialment: art. És necessari mostrar el que té una valor eterna en els mestres antics i el que té una energia nova en els mestres joves. Caldrà fins començar la nostra educació artística com els infants: nodrint-nos de les manifestacions primitives on el més humil detall té un principi de bellesa. És obrant d'aquesta guisa com la vida tornarà a nosaltres i la ciutat podrà mostrar un nou aspecte de la seva puixança.

Per això aquesta Comissió Organitzadora de l'Exposició d'Art Nou Català, composta d'elements provinents de diferents corporacions locals, ha cregut que la millor manera de donar començ a una campanya en pro de l'art jove era celebrar en la nostra ciutat una exhibició de les obres dels artistes novells de Catalunya. D'un

quant temps ençà, gràcies per una banda a la influència de l'element francès en la nostra pintura i per l'altra a un desvetllament de la consciència de raça i a un reviscolament de la tradició hellènica, els nostres artistes caminen per unes vies noves. Al seu embat va morint aquella pintura que es nodria de literatura sentimental per commoure els bons burgesos que no podien trobar-hi una guspira d'aquella força que havia immortalitzat els grans mestres. A aquella pintura que no tenia generalment ni arrel nacional, ni subtileza de color, ni seguretat de procediment, ha seguit la de les generacions novelles, exaltadores del color i de la llum, reveladores d'un esperit que s'exhala de la raça, cercadores de la puresa de la forma i prescindint, per sobre de tot, de la suggestió literària de l'art. D'aquestes tendències noves, totes diverses, totes seguint per diferents vies, però també totes fonamentades en una llei única de bellesa, n'oferirem l'espectacle a la ciutat en l'Exposició de l'Art Nou Català. Així ella, en sa pura contemplació,

començarà a redimir-se de tota una època inútil i obscura.

Silvestre Romeu, Joaquim Montané, Miquel Poal Aregall, Miquel Duran i Tortajada, Miquel Moratonas, Joaquim Folguera i J. Vilar Colomer.

L'ART NOU

I

L'Exposició d'Art Nou Català² té una doble valor. Valor d'afirmació i valor de negació, que són en el fons una mateixa cosa. Car negació d'un art negatiu és afirmació encara. Aquesta Exposició afirma, no un art, sinó un principi d'art. I consti que parlem ara d'art, no en sentit general, sinó com a sinònim de tendència, d'escola. Aquesta Exposició, diem, afirma un principi d'art. I és aquest principi: la veritat és en l'essencial de les coses, no en l'anecdòtic. Un arbre en art no ha d'ésser el mateix que un arbre en la natura, car en la seva visió no tot és essencial, i abscondeix en canvi altres coses que un artista ha d'endevinar —per exemple: el moviment. Puix ningú no dubtarà que un arbre es mou. I si bé és inútil posar totes les branques que posseeix un arbre, és indispensable copsar-ne el moviment.

II

En literatura hem arribat al pur predomini de l'essencial. Fins el poble, que és sempre el darrer a assabentar-se de les coses, ha aconseguit estimar aquesta manera literària de fer que permet prescindir de tot el que no tingui una raó immediata de coneixement. Una certa literatura de l'Abel Hermant o de *Gyp* encara, què és sinó un refinat impressionisme literari? Prescindim de les descripcions perquè les creiem sovint inútils. Per què no hem de prescindir, doncs, de certs detalls en art? Si es fa literatura d'ambient, per què no ha de fer-se art d'ambient, també? I tots sabem que ambient significa esperit general. I que l'esperit general d'una cosa no es forma de certs detalls visibles, sinó tan sols de l'essencial d'aquesta cosa. Donarem un testimoni de valor. Diu en Josep Aragay en el seu estudi *L'art català contemporani, la seva herència i el seu llegat*: «Davant de la Natura hi ha la ruïna dels uns i

l'alliberació dels altres, perquè ella és prou rica en coses efímeres per a assaciar la set humil d'aquests homes que no saben governar el seu esguard. Ella és prou abundant en paranys minuciosos per confondre la seva majestat i la seva gràcia davant la mirada d'aquells homes que gosen esguardar-la, fit a fit, sense dur en els ulls el govern del seu esperit absent, convertits en una *cambrà obscura*.»

III

Algú ens ha insinuat que en les diverses tendències que integren l'art nou no pot haver-hi un principi comú. Repetim nosaltres: l'Exposició d'Art Nou Català afirma un principi d'art. I és aquest: la veritat és en l'essencial de les coses, no en l'anecdòtic. I, si aquestes tendències semblen prendre posicions oposades les unes a

les altres, és pels diferents conceptes que cada una d'elles té de l'essència de les coses. Així en l'impressionisme l'essencial és la llum, com en el cubisme l'estructura, com en el futurisme és la imaginació. Per això, si alguna desviació hi ha en el concepte de l'essencial que tenen aquestes escoles, en el pecat porten la penitència. Car proclamar l'essencialitat de la llum i del color és l'orgia. Proclamar l'estructura és la fredor científica. I proclamar la imaginació és l'anarquia inevitablement.

IV

L'essencial de la pintura impressionista d'en Joaquim Mir és la llum. Però no la llum per la llum, sinó la llum pel color. Tota la claror de les teles d'en Mir es reflexa: li cal abans una òptica transformació. La llum tomba damunt d'una

flor o d'una fruita i salta transformada. Per això totes les obres d'aquest pintor tenen un aspecte fadesc. Ningú com en Joaquim Mir no ha sabut pintar l'espectacle de les llacunes de les coves mallorquines o de les cales gentils. I és que en el primer cas, la llum de les antorxes que il·luminen la cova es transforma d'una faisó meravellosa en l'espill dels llacs i rebot màgicament per les parets monstruoses. En el segon, el sol penetra dins la cala tranquil·la i retorna la llum transfigurada. No és cosa rara, doncs, que davant d'aquest espectacle aquells ulls d'infant espaordit d'en Mir s'encenguin en una illusió folla i creïn les orgies de color que tots coneixem. Claude Monet deia del seu art: *J'aimerais peindre comme l'oiseau chante*. En Mir diria segurament: *Jo voldria pintar com un vol immens d'ocells canta*. Car aquest és potser el seu únic defecte: no tenir la discreció de passar-se d'ésser genial.

V

Entre l'orgia impressionista i la penitència cubista hi ha hagut un moment de contacte. Fou aquest quan les darreries de Cézanne. D'aquest inquiet artista s'ha dit que sobreposà a la senzilla i visible aparença dels objectes la lògica estructura i la geomètrica relació dels cossos. Quan així obrava, ja el corc del cubisme treballava son cervell. L'obsessió de lligar a un principi geomètric el Dibuix era el començ de la famosa tendència. Llegíem aquests dies en el *Mercure de France* unes paraules sobre aquest pintor que revelen tota la tragèdia de la seva innovació: *Escrutava la intimitat de l'estructura* —deia. Construïa amb una llei arquitectònica els objectes, corregint a voltes la Naturalesa, que per desviacions de llum o altres fenòmens d'òptica deforma l'estructura dels cossos. Era Cézanne una mena de boig de la veritat artística. Ha dit d'ell un escriptor francès: *Son optique*.

était donc bien plus dans sa cervelle que dans son œil. Fou el primer esperit a qui rosegava el corc del cubisme.

VI

Com en els temps antics les grans penitències conduïen als desvaris d'illuminat, s'ha passat suara del cubisme a la follia futurista. Però aquest canviament ha pervingut d'altra cosa que de proclamar, no ja la lliure interpretació de la realitat, sinó la multiplicitat de la realitat mateixa. Si es podia reproduir en un pla les superfícies diverses que formen el volum d'un objecte, per què no havia de contenir aquest pla diferents visions sobreposades? Quina llei podia regular un principi que es fonamentava en la descomposició? Però ha vingut el vent que s'emporta totes les coses inconsistentes i aquestes

tendències han romàs en els camps de l'art com uns espantalls lamentables. No obstant, sobre l'esplanada immensa, elles drecen encara llur pincipi nu com un bastiment inderrocable. I és aquest un principi: *La veritat és en l'essencial de les coses, no en l'anecdòtic.*

VII

Eugeni d'Ors digué en sa conferència³ que el bell és invariable, que la *Danae* i el *Discòbol* són encara l'art d'avui, l'art de tots els temps, l'art sempre nou. Però esdevenia aquest art en un món serè que tenia per essencial el pur contorn de les coses. Nogensmenys, comprendrà la forma hellènica el món hindú? I no negarem pas a aquest poble un art. El Japó n'ha creat un a sa guisa, reflex de son esperit. No pretendrem, doncs, posar *Nike*, alada, damunt les fantasies

del vell Houssaki. D'això, se'n deriva un segon principi indiscutible que és el complement d'aquell que hem dit principi comú de les diverses tendències de l'art nou: *L'art ha de tenir en cada lloc un sabor nacional.* No obstant, aquest principi rarament s'obeeix en son pur esperit. Molts pintors entenen per nacional aquell aspecte pintoresc de les races que no és més que l'escuma visible de llur vida. Aquesta és la desviació de l'art castellà. La vera sabor és impalpable com la llum. L'artista qui fos més amarat d'ella hauria de saber compendiar en un nu tota la idiosincràsia d'un poble.

Proclamat el principi complementari de l'art jove, s'esdevé en la nostra terra una diversificació. Feta l'afirmació que una sabor de raça ha de traspuar en les obres definitives, tornen les escoles a esbarriar-se com en el símbol de la testa de Medusa. Els pobles han revelat en cada època el seu esperit a través d'un estil. I, avui, cada artista interpreta la manera d'ésser nacional emparant-se en un d'aquests estils consagrats, que és sempre el que s'avé més amb el seu temperament. Així, a Catalunya, els dos estils que han arrelat més en l'art popular es reviscolen avui amb una força nova: l'art barroc que ens atrau envoltat de l'aurèola de la tradició, i l'art hel·lènic que torna, de més enllà, per la llei inevitable del nostre començ.

L'art barroc arrelà a Catalunya per una influència religiosa i patriarcal. Els artistes traduïen llur devoció amb una fervor de línia turmentada. Els altars s'omplien d'imatges i la religiositat del poble s'espandia i es caragolava en una corba espiral. L'amor a Déu esdevenia barroc també. Llavors, la influència que en tots els ordres el Temple exercia sobre la gent féu arrelar el barroquisme en les masies nostres que devingueren més tard l'urna de la nacionalitat ferida. Per això avui en la tradició artística de Catalunya figura en primer terme l'art barroc, a pesar del contrasentit que aquest arrelament significa; car el lògic temperament de la nostra raça abomina de les corbes turmentades i de les excessives colors. Però no obstant aquesta llei nacional, torna a aparèixer en nostre art una correntia barroca. Per una incompleta interpretació d'aquell segon principi de l'art nou, alguns

artistes segueixen aquell estil que serveix encara les nostres construccions divuitesques. En l'art decoratiu torna la línia turmentada, amb una color més suau, però. Serveixi'ns d'exemple l'art sumptuós d'en Francesc Galí o d'en Josep Aragay encara.

X

Les ones del Mediterrani dugueren l'esperit de la Grècia antiga a la nostra terra. És avui Catalunya l'hereva espiritual d'aquell poble meravellós. La poesia d'Homer sembla una poesia nostra. El seny català descendeix de Plató, l'auster. I arran de la costa brava catalana s'és trobat colgada una de les més belles figures d'Esculapi. Diu en Torres-García, davant del nostre Mediterrani: «D'aquest mar tan blau, d'aquesta blanquíssima escuma, podria encara néixer Afrodita». No heu sentit tot el valor

d'eternitat d'un parral sobre un porxo d'estructura hellènica? Del paisatge a les columnes, corre la mateixa saba dels oliverars de l'illa de Lemnos. I en aquesta unitat entre l'obra dels déus i l'obra dels homes rau la gràcia de l'art decoratiu. Damunt de la nostra terra són igualment eternes una columna dòrica i una dona pagesa amb un càntir al braç. Per tant, els colors de la nostra mar, dels nostres arbres i de la nostra terra, són l'element primordial de tot pintor català. D'aquest sentiment, n'és nascuda la jove tendència d'en Joaquim Torres-García. D'aquest sentiment en pervé el cas formidable d'en Josep Obiols que hem pogut albirar tot just en la darrera exposició d'Art Nou Català. Per aquests artistes i els seus companys l'art viu de la terra com un arbre. La suprema llum és la del nostre cel. El més bell color és el del nostre mar. El moviment més pur és el d'un home que s'inclina sobre l'arada. I el ritme més serè és el d'una dona que camina amb un doll clapotejant damunt la testa.

XI

Arribat el moment de consciència nova, l'art decoratiu català —i assenyalem l'aspecte decoratiu per tal que és el que té una més directa relació amb la Natura— vacilla encara en la manera de desenrotllar-se. Lligats uns pintors, no per una llei de raça, sinó per una tradició —Galí, Aragay— i els altres per un instint que els mena encara a les colors exòtiques —Cano, Togores— roman el grup que dirigeix en Torres-García en una bella orientació, però tímida no obstant. I ve aquesta timidesa de la temença que cada un dels artistes que la componen té del propi temperament. Així, l'un cerca instintivament la bellesa en el repòs de les línies i l'altre en el moviment. L'un ama donar a les seves obres una sabor arcaica i l'altre una sabor de modernitat. I cada pintor suporta una lluita contínua contra el propi instint i es cenyeix cada vegada més a la regla austera de la seva escola. D'això en pervé

aquell aire no massa plaent que aquelles obres tenen per al públic. Car la gent ama els artistes que es deixen dur per llur temperament i fan *realisme* o *lirisme* en art. I la tendència nova que inspira en Torres-García és una pintura de sacrifici per la pura bellesa.

XII I DARRER

L'art nou no és un art d'afalac, sinó de lluita. Eugeni d'Ors ha dit que algunes de les noves escoles tenen un valor de camí. Però, no és sovint més pura l'angúnia del camí que el repòs de la perfecció? Rafael fou un moment perfecte. Però s'arribà a aquell moment per una via de combat. I la perfecció d'aquell instant pervenia precisament de la lluita acomplerta. Figureu-vos per un moment un artista que fa partir el seu art del punt que Miquel Àngel assolí. La tasca

d'aquest artista serà una obsessió de l'obra perfecta del geni. El seu esperit, feble com en tots els començos, girarà inconscientment al volt de la perfecció i la veurà *sense sentir-la*. Ell, per tant, voldrà perfeccionar-se, no fins allà on el seu art el porti, sinó fins aquella perfecció estatuïda. Llavors serà viva la paraula de Renan: «*À force de se perfectionner, on arrive a s'anéantir*». Per a copsar la bellesa en tota sa magnitud és necessari viure'n el procés, la lluita. Cézanne no era mai content de si mateix i perseguia la veritat com un foll. Tota la seva obra fou de camí. Però imagineu la valor immensa del seu evolucionar que ha posat damunt les obres consagrades per la fama la tragèdia d'un interrogant desconcertador. Un món nou s'és bastit damunt de la seva obra que té sobre les altres el suprem avantatge de no anar destinada a una vulgar immortalitat. Ell, com la majoria d'aquests artistes que s'han afirmat en la darrera exposició d'Art Nou Català, duia en son esperit una aspiració noble: cercar el punt de contacte de l'art i

de la veritat. Per això en la transcendental evolució del seu fer no s'apartava mai d'aquell pur principi: LA VERITAT ÉS EN L'ESSENCIAL DE LES COSES, NO EN L'ANECDÒTIC.

NOTES

1. Aquest manifest va ser publicat a Sabadell, arran de l'Exposició d'Art Nou Català. Vegeu la "Taula de procedència".

2. Aquests textos, signats per Folguera amb el pseudònim de "Roland", eren "acotacions" a l'exposició d'Art Nou Català.

3. La conferència d'Eugeni d'Ors formava part d'un cicle paral·lel a l'exposició, en el qual intervingueren tots els teòrics del noucentisme:

Eugeni d'Ors, "L'Art Nou."

Martí Casanovas, "L'escultura catalana."

Feliu Elias, "El valor de l'impressionisme."

Joaquim Torres-García, "L'evolució de la pintura a Catalunya en el darrer quart de segle."

Josep Aragay, "L'art català contemporani, la seva herència i el seu llegat."

Joaquim Folch i Torres, "El lloc de la pintura entre les arts plàstiques."

TAULA DE PROCEDÈNCIA

“Exposició d’Art Nou Català” *Diari de Sabadell*, 1.492, 11.VII.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. I” *Diari de Sabadell*, 1.519, 15.VIII.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. II” *Diari de Sabadell*, 1.522, 19.VIII.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. III” *Diari de Sabadell*, 1.525, 22.VIII.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. IV” *Diari de Sabadell*, 1.527, 25.VIII.1915

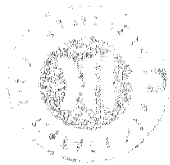
ROLAND, “Acotacions. L’art nou. V” *Diari de Sabadell*, 1.528, 26.VIII.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. VI” *Diari de Sabadell*, 1.530, 28.VIII.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. VII” *Diari de Sabadell*, 1.535, 3.IX.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. VIII” *Diari de Sabadell*, 1.539, 8.IX.1915

ROLAND, “Acotacions. L’art nou. IX” *Diari de*

Sabadell, 1.546, 16.IX.1915

ROLAND, "Acotacions. L'art nou. X" *Diari de Sabadell*, 1.549, 19.IX.1915

ROLAND, "Acotacions. L'art nou. XI" *Diari de Sabadell*, 1.550, 21.IX.1915

ROLAND, "Acotacions. L'art nou. XII i darrer" *Diari de Sabadell*, 1.501 [1.551], 22.IX.1915

Tots aquests textos han estat adaptats al català normatiu.